

Lučka Čehovin

MLADOSTNO SREČANJE KARMELE KOSOVEL Z JOSIPOM VIDMARJEM

Kadarkoli grem mimo Kosovelove domačije in se ozrem v zaprto, propadajočo hišo, mi postane hudo, ko se spomnim, kako rada sem se vedno ustavila, kako gostoljubno so se vedno odprla vrata in kako nas je ta hiša s svojo kulturnostjo leta in leta bogatila. Vse, odkar sem zaposlena v Kosovelovi knjižnici v Sežani in tega bo letos 30 let, sem gojila prijateljske odnose s Tončko, Anico in Karmelo. Vse tri sestre so bile zanimive osebnosti in vsaka zase mi je bila dragocena. S Karmelo, ki je živela v Avstriji, sem se najbolj poredko srečevala, saj je prihajala na Kras le dvakrat na leto, ponavadi spomladi, v mesecu maju, in v jeseni ob trgatvi in zaradi tistih prelepih jesenskih barv, trt in ruja, ob katerih je Karmela posebno uživala in si vedno odnesla s sabo šopek jesenske simbolike Krasa. Še sedaj jo slišim, ko je med sprehodom po gmajni vzdihnila: »Poglej, Lučka, kako je to nekaj čudovitega.« Za tiste, ki Karmele niso poznali, naj povem, da je bila po poklicu pianistka, ki je glasbene študije končala na Dunaju in ob podelitvi diplome ji je profesor Pembaur poklonil svojo sliko s posvetilom, v katerem ji je priznal, da se ni razvila samo v odlično pianistko, ampak tudi v glasbeno umetnico. Karmela je bila resnično vsa predana glasbi in umetnosti sploh. Dnevi, ki sva jih preživeli skupaj, so bili vselej prekratki, da bi mi povedala vse, kar je doživela v svojem bogatem življenju. Kot ženska je bila šarmantno lepa in vsaka njena kretnja je izražala neko svetovljanstvo, ki sem ga še posebno občudovala. Iz pogovorov z njo sem razbrala, da je v svoji mladosti imela veliko oboževalcev, čemur se ni bilo moč čuditi ob pogledu na njeno zunanjo, a še zlasti notranjo lepoto, ki jo je izžarevala. Eden izmed teh je bil tudi Avgust Černigoj, s katerim sem sama dolgo let prijateljevala in mi je o Karmeli veliko govoril, še preden sem jo dobro spoznala. Karmela pa mi je vselej izražala hvaležnost za vse, kar sem dobrega storila za tega boemskega umetnika. Karmela se je vedno zanimala za moje delo v knjižnici in tudi ko je ni bilo na Krasu, sem ji v pismih vedno morala poročati, kaj delam. Zanimale so jo tako nove slovenske knjige kot kulturni večeri, ki jih prireja naša knjižnica.

Ko je knjižnica pripravila srečanje z Josipom Vidmarjem ob njegovi petinosemdesetletnici in razstavo njegovih del, se je Karmela za ta dogodek še posebno zanimala. To je bilo konec septembra 1980 leta. Dogodek je bil resnično pomemben, saj je knjižnica v sodelovanju z Akademijo znanosti in umetnosti pripravila pregledno razstavo njegovega ustvarjalnega dela, v avli Srednješolskega centra pa pogovor. Karmele takrat ni bilo na Krasu, a čudno se mi je zdelo, ko mi je Tončka v Tomaju rekla: »Lahko bi ti Karmela prispevala kakšno pismo za razstavo.« Ko je prihodnje leto Karmela prišla v Tomaj, mi je razkrila svojo vez z Josipom Vidmarjem. Povedala mi je, da hrani korespondenco, in na mojo željo mi je tudi pokazala

nekaj pisem. Zadnje leto, ko je bila v Tomaju in je ostala še edina živa iz družine Kosovelovih, sta jo zelo skrbeli usoda hiše in vse kulturno bogastvo, ki je v njej. Nekega dne je želela, da greva nekam na Kras, kjer bi lahko v miru posedeli in govorili. Izbrala sem znano gostilno Grča v Hruševici, ki je poznana, ne le po dobri hrani, ampak tudi po svojem gospodarju Ivu Grči, ki je vselej naklonjen kulturi. Tudi tistega dne je bil vesel najinega obiska in je naju prijazno pogostil, ne da bi kakorkoli hotel sprejeti najino plačilo. Tistega dne mi je Karmela pokazala celotno korespondenco z Vidmarjem, in sicer 19 pisem in 25 razglednic. Pisma so datirana z letnicama 1927 in 1929. Ko sem jo vprašala, kako da ni nobenega pisma iz leta 1928, mi je odgovorila, da je to vse, kar ima. Pisma so se mi zdela iz mnogih vidikov zelo zanimiva, zato sem ji takoj predlagala, da jih je treba shraniti in da bi bila zanimiva za objavo. Moj predlog je Karmela sprva sprejela zadržano, a ko sem utemeljevala, da bi bila pisma zanimiva za kulturno javnost, mi jih je v celoti izročila z dogovorom, da jih lahko objavijo po njeni smrti.

Ko sem potem srečala Josipa Vidmarja in sem mu omenila Karmelo, se je nasmejaj in z zanimanjem poslušal vse, kar sem mu pripovedovala o njej. Ko sem mu povedala, da imam pisma, ki jih je pisal Karmeli, je bil zelo presenečen. Takoj me je vprašal: »Kaj sem pa pisal?« Jaz pa sem mu rekla, da bi me zelo zanimalo videti, kaj je Karmela pisala njemu. Nato mi je odgovoril, da je bilo med vojno ob hišni preiskavi žal vse uničeno. Od takrat dalje me je Vidmar, kadarkoli sem ga srečala, vprašal po Karmeli in mi naročil, naj jo pozdravim.

Ob letošnji stoletnici Vidmarjevega rojstva sem pomislila na pisma. Zdelo se mi je prav, da obvestim hčerko Živo, ki je prišla v Sežano in sem ji pisma pokazala. Tudi njej so se zdela zanimiva za objavo. Tako je sedaj dogovorjeno, da bodo pisma izšla prihodnje leto pri Cankarjevi založbi.

Za objavo v Sodobnosti pa sem na urednikovo prošnjo izbrala tri pisma.

Sežana, 4. 9. 95